

DEMOKRASİ EĞİTİMİ VE OKUL MECLİSLERİ PROJESİ UYGULAMALARININ VE KAZANIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ¹

EVALUATING THE APPLICATIONS AND OUTCOMES OF “DEMOCRACY
EDUCATION AND SCHOOL ASSEMBLIES PROJECT”

Meral GÜVEN²
Bilge ÇAM³
Demet SEVER⁴

Öz

Günümüzde daha çok bir yaşam biçimi olarak tanımlanan demokrasi kavramı, 2004-2005 öğretim yılından itibaren “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi” uygulamalarıyla tüm ilköğretim ve ortaöğretim okullarında yalnızca kuramsal olarak değil, uygulamaya dönük örneklerle de öğrencilere benimsetilmeye çalışılmaktadır. Bu çalışmada, demokrasi kültürünü benimsemiş, hoşgörülü, toplumsal yapıya saygılı, milli ve manevi değerlerine bağlı, seçme, seçilme ve oy kullanabilme kültürünü edinmiş öğrenciler yetiştirmeyi amaçlayan projenin geleceğin öğretmen adaylarının ve bu adayları yetiştiren öğretmenlerin görüşleri alınarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, 2009- 2010 öğretim yılı bahar döneminde Eskişehir il merkezinde yer alan Cemal Mümtaz Anadolu Öğretmen Lisesi’nde öğrenim gören ve projenin okul içi uygulamalarında aktif görev alan yedi öğrenci ve projenin uygulanmasına rehberlik eden altı öğretmen ile yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen verilerin betimsel analizi sonucunda gerek öğretmenlerin gerekse öğrencilerin projeye yönelik olumlu düşüncelere sahip olmakla birlikte, temel olarak yeterli bilgiye sahip olmama ve kimi etmenlerden dolayı projeye gereken önemi göstermemelerinden kaynaklı benzer sorunlar yaşadıkları ve bu sorunlara yönelik olarak önerilerinin olduğu belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Demokrasi, Demokrasi eğitimi, Okul meclisleri

Abstract

Today democracy is mostly defined as a life style. Since 2004-2005 academic year this concept is thought both in primary and secondary schools not only in theory but also in practice by means of “Democracy Education and School Councils Project” applications. In this study it is aimed to evaluate the project which aims to educate students as an individual embraces the culture of democracy, indulgent, respectful to social structure, depends on national and spiritual values, embraces the culture of election and selection depending on the ideas of candidate teachers and teachers. In this context, semi-structured interviews were conducted with seven teacher candidates and six teachers in Cemal Mümtaz Anatolian High School in Eskişehir in 2009-2010 academic year spring semester. As a result of the descriptive analysis of the obtained data both teachers and students have positive attitudes towards the project, but basically not having enough information about the project and due to some factors not giving enough importance to the project both teachers and students have similar problems and request solutions.

Key Words: Democracy, Democracy education, School council

¹ Bu çalışma 13-15 Mayıs 2010’da Balıkesir Ayvalık’ta gerçekleştirilen I. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim kongresinde sunulmuş bildirinin geliştirilmiş biçimidir.

² Doç. Dr. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Tel: 0222-3350580 /3526, mguven@anadolu.edu.tr

³ Arş. Gör. Dr. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, bilgec@anadolu.edu.tr

⁴ Arş. Gör. Dr. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, dpala@anadolou.edu.tr

1. GİRİŞ

Genel anlamda halkın kendi kendini yönetmesi olarak tanımlanan demokrasi kavramı, demokrasinin insan hakları boyutunu temel alan ve bir yaşam biçimi olduğunu vurgulayan yaklaşımlarla da tanımlanmaktadır (Yeşil, 2002). Öte yandan, günümüz toplumlarında demokrasi daha çok yaşam biçimi olarak ele alınmaktadır. Bu tanımlama da demokratik yaşam biçimine uygun bireylerin yetiştirilmesini gerekli kılmaktadır. Çünkü demokrasi ancak onu anlamış ve benimsemiş bireylerce yaşatılabilir ve geliştirilebilir. Bu bağlamda demokrasinin bir yaşama biçimi olduğu kadar aynı zamanda bir düşünce biçimi olduğu da söylenebilir. Demokrasi düşüncesi insan düşüncesine yerleşmediği sürece demokratik davranışlar hayata geçmez. Demokratik değer ve tutumlar ise ancak eğitimle kazanılır. Demokratik tutum ve değerleri benimsemiş bireyleri yetiştirme görevi ise öncelikle aileye, eğitim kurumlarına ve çevreye düşmektedir (Demirtaş, 2008; Doğan, 2002).

Demokrasi ancak demokratik bir öğrenme ortamında yaşanarak benimsenebilecek değerler bütünüdür. Okulların işlevi sadece demokrasiyi kavramsal olarak öğrencilere ezberletmek değil, demokrasiyi yaşama uyarlayarak bireylerin yaşam boyu demokratik değerleri benimseyip uygulayabilecekleri becerileri onlara kazandırmaktır. Demokratik olmayan bir eğitimle demokrasiyi yaşam biçimi olarak benimsemiş bireyler yetiştirmek olanaklı değildir (Miser, 1991). Maitles ve GilChrist (2006)'de okulların demokrasiyi kavramsal olarak öğrettiği gibi uygulamalarıyla yaşatan yerler olması ve öğrencilere toplumun bir parçası olduklarını hissettirerek demokrasiyi yaşatacak yurttaşlık bilincini kazandırması gerekliliğine vurgu yapmışlardır.

Demokratik eğitim; öğretim çalışmalarında, öğretmen – öğrenci ilişkilerinde, eğitsel etkinliklerde, öğrencinin birey olarak değerine ve bütünlüğüne, birlikte çalışmaya, karşılıklı saygıya, hoşgörüye ve kişiliğe değer ve önem veren eğitimidir (Oğuzkan, 1993). Dördüncü Milli Eğitim Şurası'nda da demokratik eğitim; “Bireyin kişiliğine ve onuruna saygı gösteren, cins, ırk ve mezhep ayrımı gözetmeksizin, herkesin ilgi ve yeteneklerine göre gelişme olanakları sağlama amacını gözetilen eğitim” olarak tanımlanmıştır (Karakütük, 2001; Akt: Kepenekçi, 2003).

Demokrasi eğitimi; toplumda bireyleri, insan hak ve özgürlüklerini bilen, benimseyen, saygı duyan ve savunan “etkin yurttaşlar” haline getirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmada da eğitim kurumları önemli bir işleve sahiptir (Güven, 2008; Gülmez, 1994). Bu bağlamda okul, John Dewey'in de öngördüğü gibi demokratik yaşamın tüm ilke ve değerlerinin yaşama geçirildiği bir vatandaşlık laboratuvarı haline getirilmelidir. Eğer

çocuklar gelecekte demokratik yurttaşlar olarak toplumda etkin görevler alacaklarsa demokrasinin gerektirdiği bilgi, beceri ve tutumları okulda yaşayarak öğrenmelidirler (Selvi, 2004; Farrel, 1998).

Okulların demokratik olabilmesi için okul ve sınıf ortamında tüm bireyler arasında şiddetten uzak; sevgiye, saygıya, anlayışa ve hoşgörüyeye dayanan çift yönlü bir iletişimin kurulması ve tüm bireylerin (öğretmen, öğrenci, aile) okul ve sınıf yönetiminde kendilerini ilgilendiren kararlara katılımının sağlanması temeldir (Kepenekçi, 2003).

Birleşmiş Milletler tarafından 1989 yılında benimsenen ve 1990 yılında yürürlüğe giren “Çocuk Hakları Sözleşmesi” Türkiye’nin de dâhil olduğu 142 ülke tarafından imzalanmış ve bu sözleşmenin bir doğurgusu olarak birçok ülkede okul yönetiminde öğrencilerin de söz sahibi olması ve demokrasi eğitiminin etkili bir biçimde gerçekleştirilmesi amacıyla “Öğrenci Meclisleri” oluşturulmaya başlanmıştır. Öğrencilerle öğretmenler arasındaki ilişkileri geliştirmek, okul yönetiminde öğrencilere olumlu roller vermek, fikirlerinin dikkate alındığını ve öğrenci haklarına saygı duyulduğunu hissettirmek, özgüvenlerini sağlamak, öğrenci katılımını teşvik etmek bu çerçevede okul yönetimine ve gelecekteki siyasal yaşama etkin olarak katılımı sağlamak amacıyla öncelikle üniversitelerde uygulamaya geçirilen öğrenci meclisleri zamanla ilköğretim ve ortaöğretim düzeyine de indirgenmiştir (Tezgel, 2006; Emir ve Kaya, 2004; Alderson, 2000). Tüm bunlarla birlikte, Türkiye’de de özellikle son yıllarda ilköğretim ve ortaöğretim programlarında yapılan düzenlemelerle demokrasi eğitimine her ders düzeyinde yer verildiği görülmektedir. Özellikle ilköğretim programlarında yer alan “İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi” ara disiplin kazanımlarıyla ve ortaöğretim kurumlarında da “Demokrasi ve İnsan Hakları” dersi yoluyla öğrencilerde demokratik tutum ve değerlerin geliştirilmesine vurgu yapılmaktadır.

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı okullarda öğrenci katılımını sağlamak amacıyla 2001 yılında “Avrupa Konseyi – Demokratik Yurttaşlık Eğitimi Projesi” çalışmalarına başlamış ve bu proje kapsamında, öğrencilerin katılımını sağlamaya dönük “Okullarda Demokratik Yurttaşlık Eğitimi Uygulamalarının Gerçekleştirilebileceği Yeni Yapıların Kurulması” konulu alt proje yürütmüştür. Bu projede katılım, karar almada etkinlik, grup üyeliği ve topluma dâhil olma bilincini geliştirerek demokrasi kültürünün ve sivil toplumun alt yapısının oluşturulmasında etkili süreçlerin başlatılması amaçlanmıştır (Tezgel, 2006; Kepenekçi, 2003). Yine, 18-19 Nisan 2002 tarihlerinde Ankara’nın Keçiören ilçesinde gerçekleştirilen “I. Öğrenci Kurulu” çalışmasıyla da Türkiye’de Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclislerine yönelik ilk pilot uygulama yapılmıştır. Öğrenci kurulu çalışması “Okulumu

Seviyorum Kampanyası” çerçevesinde 18 Ocak 2002 tarihinde başlatılmıştır. Okulların delege adayları hazırladıkları konulara göre, iki hafta boyunca demokratik ortamda propaganda yapmışlardır. Çalışmanın son aşaması olarak öğrenci kurulu toplanmıştır. Bu kurulda okulların sorunları ve çözüm önerileri çerçevesinde bildiriler sunulmuştur (Emir ve Kaya, 2004; Kepenekçi, 2003).

Tüm bunlara ek olarak, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ile Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) arasında 13 Ocak 2004 tarihinde imzalanan bir protokolle de “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi” uygulamaya geçirilerek öğretim programlarında yer alan demokrasi eğitime yönelik kazanımlar desteklenmeye çalışılmıştır. 2003 – 2004 öğretim yılında ülke genelinde 81 ilde toplam 300 okulda pilot uygulaması yapılan proje, 2004-2005 öğretim yılından itibaren tüm ilköğretim ve ortaöğretim okullarında uygulamaya geçirilmiştir (Kıncal ve Uygun, 2006). Bu proje için hazırlanan yönergede projenin amacı şu şekilde açıklanmaktadır (MEB, 2010):

Cumhuriyetimizin demokrasi ile güçlendirilmesi; öğrencilerimizde yerleşik bir demokrasi kültürünün oluşturulması, hoşgörü ve çoğulculuk bilincinin geliştirilmesi, kendi kültürünü özümsemiş, millî ve manevî değerlere bağlı, evrensel değerleri benimseyen nesillerin yetiştirilmesi; öğrencilere seçme, seçilme ve oy kullanma kültürünün kazandırılması; katılımcı olma, iletişim kurabilme, demokratik liderliği benimseyebilme ve kamuoyu oluşturabilme becerilerinin kazandırılması amaçlanmaktadır.

Proje için belirlenen yukarıdaki amaçları gerçekleştirebilmek amacıyla Proje kapsamında okullarda bir seçim süreci yaşanmaktadır. Okullarda yapılan seçimlerle “Okul Öğrenci Meclisi” oluşturulmaktadır. Okul Öğrenci Meclisleri yeteri kadar temsilciden oluşmakta ve her okul meclisi, öğrenciler tarafından seçilen başkan tarafından yönetilip temsil edilmektedir. Bununla birlikte başkan, bir üst yönetim birimi olan “İl Öğrenci Meclisi”nde okulunu temsil etmektedir. İl Öğrenci Meclisi de kendi içinde bir başkan seçerek Millî Egemenlik Haftası içinde belirlenen bir günde yapılacak “Türkiye Öğrenci Meclisi” toplantısında ilindeki tüm öğrencileri temsil etmektedir. Tüm seçim ve temsil işlemleri; demokratik ortamda, seçme seçilme ve oy kullanma bilinci ve kültürünün oluşturulması ilkeleri çerçevesinde yerine getirilmektedir. Buna göre, öğrenci meclislerinin aldığı kararlar, okul, il yönetimi ve MEB ile TBMM’ye öneri niteliğini taşımaktadır (MEB, 2010).

2004 - 2005 öğretim yılından bu yana tüm ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında uygulanmakta olan bu projenin değerlendirilmesine yönelik çeşitli çalışmalara rastlanmaktadır. Ancak, demokratik sınıf ortamları oluşturarak demokrasi anlayışını

benimsemiş bireylerin yetişmesinde etkin rol alacak geleceğin öğretmen adaylarının ve bu adayları yetiştiren öğretmenlerin projeye yönelik görüşlerinin alınarak söz konusu projenin değerlendirilmesinin de önemli olduğu düşünülmektedir. Bu gerekliliğe dayanarak yapılandırılan araştırmada; “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”nin uygulama ve kazanımlar boyutunda öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranacaktır:

- “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”nin okul içi uygulamalarına (seçim ve sandık kurulu oluşturma süreci, propaganda süreci, seçim süreci, seçim sonrası süreç) ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri nelerdir?
- “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”nin kazandırdığı bilgi ve becerilere ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri nelerdir?
- “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”nin okul içi uygulamalarında yaşanan sorunlara yönelik öğrenci ve öğretmen görüşleri nelerdir?
- “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”nin okul içi uygulamalarında yaşanan sorunlara yönelik öğrenci ve öğretmenlerin çözüm önerileri nelerdir?

2. YÖNTEM

“Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”nin uygulama ve kazanımlar boyutunda öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanan araştırma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması, güncel bir olgu, olay, durum ve gruplar üzerine odaklanan, yer ve zamanın ayrıntılı biçimde tanımlanmasını gerektiren, derinlemesine incelemeyi içeren bir araştırma modelidir (McMillan, 2004; Yin, 2002).

Araştırma 2009- 2010 öğretim yılı bahar döneminde Eskişehir il merkezinde yer alan Cemal Mümtaz Anadolu Öğretmen Lisesi’nde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri aynı okulda daha önce “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi” kapsamında yapılan uygulamalarda etkin rol alan yedi öğrenci ve altı öğretmenden sağlanmıştır.

2.1. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri yapılandırılmış görüşmeden farklı olarak görüşme sürecinde araştırmacıya gerek duyduğunda ek sorular ya da açıklamalar yapma olanağı tanıyan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır (Robson, 2002; Wengraf, 2006). Bu süreçte ilk olarak öğrenci ve öğretmenler için ayrı görüşme formları hazırlanmıştır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan formlar Eğitim Programları ve Öğretim alanında görev yapan beş alan

uzmanının görüşüne sunulmuştur. Alan uzmanlarından gelen görüşler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılarak görüşme formlarına son hali verilmiştir.

Görüşmecilerin izniyle ses kayıt cihazı kullanılarak gerçekleştirilen görüşmelerden önce, 18 yaşını doldurmamış öğrencilerin velilerinden, 18 yaşını doldurmuş olan öğrenciler (on ikinci sınıf öğrencileri) ile öğretmenlerden de bireysel olarak izin alınmıştır. Öğrencilerle yapılan görüşmeler toplam 96 dakika, öğretmenlerle yapılan görüşmeler ise toplam 111 dakika sürmüştür. Görüşmeler okulun bilgisayar laboratuvarında ve okul aile birliği odasında gerçekleştirilmiştir.

2.2.Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin betimsel analizinde NVivo 8.0 nitel veri analizi programından yararlanılmıştır. Bu süreçte, öncelikle veriler araştırmacı tarafından yazıya geçirilmiş ve yazıya geçirilen verilerin güvenilirliğini saptamak amacıyla toplam verinin % 20'si bir uzmana sunulmuştur. Bu aşamanın ardından iki araştırmacı birbirlerinden bağımsız olarak, araştırma sorularının ışığında verilere yönelik kodlamalar yapmışlardır. Sonrasında araştırmacılar, yaptıkları kodlamalara yönelik tematik kodlamayı gerçekleştirmişlerdir. Araştırmacılar verilere yönelik ana temaları ve alt temaları oluşturduktan sonra iki araştırmacı bir araya gelerek elde ettikleri bulguları neden-sonuç ilişkisi kurarak tartışmışlardır. Araştırmanın güvenilirliği için, iki araştırmacı tarafından oluşturulan temalar ve alt temalar ile tüm veri seti üçüncü araştırmacıya verilerek belirlenen tema ve alt temaların uygunluğunu belirlemesi istenmiştir. Bireysel analizlerinin sonuçlarını tartışarak görüş birliğine varan araştırmacılar, görüş birliği oranını hesaplamak için “Görüş Birliği/(Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)*100” formülünü kullanmış ve öğretmenlere yönelik analizlerde %82, öğrencilere yönelik analizlerde de %93 oranında görüş birliğine varmışlardır. Bu oran araştırma için güvenilir kabul edilmiştir (Miles ve Huberman, 1994).

Araştırmanın iç geçerliliğinin sağlanması amacıyla da araştırma amacı, yöntemi, görüşme soruları ve görüş birliğine varılmış temalar ve alt temalar araştırma konusuyla ilgili genel bir bilgiye sahip olan iki nitel araştırma yöntemleri uzmanına sunulmuştur. Uzmanlarla yapılan yüz-yüze görüşmeler sonrasında görüş ve öneriler değerlendirilerek araştırma raporunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

3. BULGULAR

“Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”nin uygulama ve kazanımlar boyutunda öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanan araştırmada Eskişehir Cemal Mümtaz Anadolu Öğretmen Lisesi öğrenci ve öğretmenleriyle yapılandırılmış görüşmeler sonucu elde edilen bulgular “Uygulamalar”, “Kazandırılması Gereken Beceriler”, “Sorunlar” ve “Çözüm Önerileri” olmak üzere dört temaya ayrılmıştır. Ulaşılan temalar ve bu temaların alt temaları sırasıyla sunulmuş, kimi temalar doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

3.1. Uygulamalar

Araştırmada yanıtı aranan ilk soru “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”nin okul içi uygulamalarına (seçim ve sandık kurulu oluşturma süreci, propaganda süreci, seçim süreci, seçim sonrası süreç) ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin neler olduğudur. Öğrencilerin ve öğretmenlerin yanıtlarından elde edilen veriler “Öğretmen Uygulamaları” ve “Öğrenci Uygulamaları” olmak üzere iki ana tema altında toplanmıştır. Tablo 1’de öğrenci ve öğretmenlerin öğretmen uygulamalarına ilişkin verdikleri yanıtlardan elde edilen temalar sunulmuştur.

Tablo 1. Öğretmen Uygulamaları

Öğrenci Temaları	Öğretmen Temaları
Seçim komisyonunda görev alma	Sınıf temsilcisi seçimini düzenleme
Toplantılara başkanlık yapma	Üst sınıfların alt sınıflara baskısını önleme
Öğrencilere rehberlik etme	Öğrencilere rehberlik etme
	Tarafsız kalma
	Seçim komisyonunda görev alma

Tablo 1’de de görüldüğü gibi, öğrenciler öğretmenlerin uygulamalarını öğrencilere rehberlik etme, seçim komisyonunda görev alma ve toplantılara başkanlık yapma olarak sıralarken; öğretmenler de kendi görevlerini öğrencilere rehberlik etme ve seçim komisyonunda görev alma, sınıf temsilcisi seçimini düzenleme, tarafsız kalma ve üst sınıfların alt sınıflara baskısını önleme olarak sıralamışlardır. Üzerinde sıklıkla durulan “Öğrencilere rehberlik etme” alt temasına ilişkin olarak bir öğrencinin ifadesi şöyledir: [G5- “... hani öğretmen daha çok yol gösteriyor işte neler yapılacağı hakkında...İşte bilgilendirme öğretmene ait oluyor. Uygulamaya da hep beraber katılıyoruz o şekilde.”].

Öğrenciler öğretmen uygulamaları ana teması altında “toplantılara başkanlık yapma” alt teması üzerinde de durmuşlardır. Bu alt tema için belirtmiş oldukları görüşlerden biri şu şekildedir: [G1 -“Tüm sınıf temsilcileriyle beraber toplantılarımız oluyor. Her sınıfı temsil eden birer tane kişi var sınıf temsilcisi. Bunlarla toplantılar yaparak hepsi sınıfının sesini duyuruyor. Sınıfta olan öğrencilerin işte okul hakkındaki düşünceleri, olması gerekenler toplanılıyo kurul olarak konuşuluyor. Başımızda bir öğretmen var tabi. O da tek kâğıda yazıyor. Kâğıdı da müdür beye iletiyor. En yetkili kişi o olduğu için okulda. O da sorunlarımıza çözüm bulmaya çalışıyor.”].

Öğretmenler en çok “sınıf temsilcisi seçimini düzenleme“ ve “üst sınıfların baskısını önleme” alt temaları ile ilgili görüş sunmuşlardır. Bu temalara ilişkin öğretmen görüşlerinden yapılan alıntılar sırasıyla şöyledir: [G12 -“Tabî ki sınıf öğretmeni olarak ilk önce bu sınıf temsilcilerinin seçimi konusunda her sınıf öğretmenin yaptığı çalışmalar oluyor ama onun dışında da okuldaki seçim faaliyetleri ile ilgili olarak eğer görevlendirildiysek tabî ki çalışıyoruz.”]. [G11- Herkes özgür iradesiyle seçime gitsin seçimde kimi tercih edecekse ona oy versin anlamında. Üstlerin altlara yapabileceği baskıya mani oluyoruz. Seçimin sağlıklı yürümesini sağlıyoruz”].

Öğrenci ve öğretmenlerin öğrenci uygulamalarına ilişkin verdikleri yanıtlardan elde edilen temalar Tablo 2’deki gibidir.

Tablo 2. Öğrenci Uygulamaları

Öğrenci Temaları	Öğretmen Temaları
Aday olma	Aday olma
Gizli oy kullanma	Gizli oy kullanma
Grup oluşturma	Grup oluşturma
Sandıkta görev alma	Sandıkta görev alma
Toplantılara katılma	Propaganda yapma
Sorunları ilgililere iletme	Sorunları ilgililere iletme
Sosyal etkinliklere katılımı sağlama	

Tablo 2’de belirtildiği gibi, aday olma, gizli oy kullanma, grup oluşturma, sandıkta görev alma, sorunları ilgililere iletme gibi uygulamalar hem öğrenciler hem de öğretmenler tarafından öğrenci uygulamaları olarak belirtilirken, bunlara ek olarak öğrenciler, toplantılara katılma ve sosyal etkinliklere katılımı sağlama uygulamalarını, öğretmenler ise propaganda yapmayı öğrenci uygulamaları olarak belirtmişlerdir.

“Gizli oy kullanma” alt temasına ilişkin öğrencilerin belirtmiş olduğu görüşlerden örnekler şu şekildedir: [G3 - “Seçimde işte adaylığımızı koyduk önce sınıf temsilciliğine, daha sonra herkes oylama yaptı. Zaten kapalıydı oylama kimse hiçbir şey görmedi...”], [G4 - “İki oda vardı. Bir odaya işte sıra olduk girdik. İşte gizli oy verip bir şekilde oy kullandık. Attık ve çıktık.”]. “Sorunları ilgililere iletme” alt temasına ilişkin öğrencilerin belirtmiş olduğu görüşler ise şu şekildedir:[G1 - “Müdür beyle direk temasa geçiyorum. Onlar bana söylüyor ben de gidip müdür beye iletiyorum. Tabi her şey de yapılamıyor.”], [G2 - “Şöyle sınıfın sorunlarını öğretmene veya yetkili kişilere taşıyorum. Sınıfta ben de bir öğrenci olduğum için hani sorunları daha iyi bakış açısı geliştirebiliyorum...”].

“Propaganda yapma” alt temasına ilişkin ise öğretmenlerin ifadelerinden örnekler şöyledir: [G10 - ... destekleyen gruplar işte isim koyma kendi gruplarına partilerine bu isim çerçevesinde kendi afişlerini asma, sınıflara gelerek propaganda yapma gibi faaliyetlerde bulundular.”], [G11 - “Seçim çalışmalarında işte duvarlara afiş asmaktan sınıflara gelip izin alarak propagandalarını yapmaya kadar çalışmalar yaptılar yani.,,”].

3.2. Kazandırılması Gereken Beceriler

Araştırmada yanıtı aranan ikinci soru “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”nin kazandırdığı bilgi ve becerilere ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin neler olduğudur. Soruya ilişkin elde edilen bulgular “kazandırılması gereken beceriler” ana teması altında Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Kazandırılması Gereken Beceriler

Öğrenci Temaları	Öğretmen Temaları
Cumhuriyet’in kazandırdıklarını benimsetme	Bilinçli seçmen olmalarını sağlama
Demokrasi anlayışını yerleştirme	Demokrasi anlayışını yerleştirme
Liderlik özelliklerini kazandırma	Kurumlardaki demokratik yapıyı öğretme
Okulda demokrasinin işletilmesini sağlama	Eşitlik, adalet ve insan haklarına saygı anlayışlarını kazandırma
Seçim süreci ile ilgili bilgi edindirme	Liderlik özellikleri kazandırma
	Hakkını arama ve kendini ifade etme becerileri kazandırma
	Problem çözme becerisi kazandırma

Tablo 3'te görüldüğü gibi, "Kazandırılması gereken beceriler" teması altında demokrasi anlayışını geliştirme ve liderlik özelliklerini kazandırma alt temaları hem öğrenciler hem de öğretmenler tarafından kazandırılması gereken beceriler olarak nitelendirilmiştir. Bunlara ek olarak, öğrenciler Cumhuriyet'in kazandırdıklarını benimsetme, okulda demokrasinin işletilmesini sağlama ve seçim süreci ile ilgili bilgi edinme gibi becerilerden söz ederken öğretmenler de bilinçli seçmen olmalarını sağlama, kurumlardaki demokratik yapıyı öğretme, eşitlik, adalet ve insan haklarına saygı anlayışlarını kazandırma, hakkını arama ve kendini ifade etme becerileri kazandırma ve problem çözme becerisi kazandırma gibi beceriler üzerinde durmuşlardır.

Öğrencilerden birisinin "Cumhuriyet'in kazandırdıklarını benimsetme" alt temasına ilişkin görüşü şu şekildedir: [G7 - "Demokrasi bilincini, Cumhuriyet'in bize neler kazandırdığını öğretmek yani bize benimsetmek amacıyla yapıldığını düşünüyorum."]. "Seçim süreci ile ilgili bilgi edindirme" alt teması ile ilgili olarak da öğrencilerin belirtmiş oldukları görüşlerden örnekler şu şekildedir: [G2 - "Sonuçta 18 yaşından sonra biz de oy kullanacağız. Hani okulda biz bu bilgileri alırsak, bilinçlenirsek eğer, ilerde daha mantıklı seçimler yapabiliriz."], [G6 - "Gelecekte biz kendimiz okul dışında da oy kullanacağız. Bu oyu orda da işte daha iyi nasıl kullanabiliriz o konu hakkında bence yardımcı oluyor."]

"Demokrasi anlayışını yerleştirme", "Eşitlik, adalet ve insan haklarına saygı anlayışlarını kazandırma" ve "Problem çözme becerisi kazandırma" alt temalarına ilişkin öğretmen ifadelerinden örnekler sırasıyla şöyledir: [G10 - "Sonuçta demokrasi ve insan hakları ile ilgili olarak öğrencilere şeyler benimsetilmek isteniyorsa ki o yapılmak amaçlanıyor tabii ki. İşte öğrencilerimize ne kazandırabiliriz bu konuda demokrasi ve insan hakları temel insan haklarının ne olduğu konusunda..."], [G12 - "Güçlünün güçsüzü bir şekilde ezmeye çalıştığı değil de haklının ve doğrunun yanında olunması gerektiği konusunda insanlara eşit davranılması, en azından başlangıçta eşit olarak görülmesi...Bu kavramların yerleştirilmesi de çok önemli. Şeyi de karıştırıyoruz gerçi adaletle eşitliği. Adalet hak edene hak ettiğini vermektir. Ya herkese eşit davranmak adalet değildir aslında. Diğer insanlarla beraber yaşarken onların birtakım haklarının olduğu ve saygı göstermemiz gerektiği konusunda..."], [G10 - "Öğrencilere bilinçli olma, sorumluluk sahibi olma, sorunları tespit edebilme ve çözüm yolları üretebilme, tartışma, demokratik tartışma ortamı ortamına katılmayı sağlayabilme..."].

3.3. Sorunlar

Araştırmada yanıtı aranan ikinci soru “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”nin okul içi uygulamalarında yaşanan sorunlara yönelik öğrenci ve öğretmen görüşlerinin neler olduğudur. Soruya ilişkin elde edilen bulgular “sorunlar” ana teması altında Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Sorunlar

Öğrenci temaları	Öğretmen temaları
Projenin önemsenmemesi	Projenin önemsenmemesi
Kalabalık sınıflarda ortak karar almanın zor olması	Demokrasi konularına programlarda yeterince yer verilmemesi
Demokrasi kültürünün toplumda yerleşmemiş olması	Demokrasi kültürünün toplumda yerleşmemiş olması
Öğrencilerin projeyi kavrayamamaları	Öğrencilerin projeyi kavrayamamaları
Sosyal etkinliklerin azlığı	Ülkede geçmişte yaşanmış olumsuz yaşantıların tedirgin etmesi
Öğretmenlerin müdahale etmeleri	Ataerkil aile yapısının yerleşmiş olması
Zaman yetersizliği	Eğitim sisteminde öğretmenlerin edilgen kalmaları
Okul temsilcilerinin fazla eleştirilmesi	Öğrencilerin bazı temel becerilerinin gelişmemiş olması
Kazandırılması amaçlanan becerilerin kazandırılmaması	Kazandırılması amaçlanan becerilerin kazandırılmaması
Kazandırılması amaçlanan becerilerin sürekliliğinin sağlanamaması	Kazandırılması amaçlanan becerilerin sürekliliğinin sağlanamaması
Seçim vaatlerinin yerine getirilmemesi	Projenin denetiminin eksikliği
Öğrencilerin makul (gerçekçi) isteklerde bulunmamaları	Öğretmenlerin müdahale etmeleri
12. sınıfların projeye yönelik ilgisizliği	On ikinci sınıfların projeye yönelik ilgisizliği
Üst sınıfların desteklenmesi	Olanakların yetersizliği
	Bürokratik engellerin oluşması
	Propaganda yapılmaması

Tablo 4’te görüldüğü gibi, “Sorunlar” teması altında projenin önemsenmemesi, öğrencilerin projeyi kavrayamamaları, demokrasi kültürünün toplumda yerleşmemiş olması, kazandırılması amaçlanan becerilerin kazandırılmaması, kazandırılması amaçlanan becerilerin sürekliliğinin sağlanamaması ve 12. sınıfların projeye yönelik ilgisizliği alt temaları hem öğrenciler hem de öğretmenler tarafından sorun olarak görülmüştür. Bu sorunlara ek olarak, öğrenciler kalabalık sınıflarda ortak karar almanın zor olması, sosyal etkinliklerin azlığı, öğretmenlerin müdahale etmeleri, zaman yetersizliği, okul temsilcilerinin fazla eleştirilmesi, seçim vaatlerinin yerine getirilmemesi, öğrencilerin makul (gerçekçi) isteklerde bulunmamaları ve üst sınıfların desteklenmesi alt temalarını sorun olarak belirtmişlerdir. Öte yandan, öğretmenler de demokrasi konularına programlarda yeterince yer verilmemesi, ülkede geçmişte yaşanmış olumsuz yaşantıların tedirgin etmesi, ataerkil aile yapısının yerleşmiş olması, eğitim sisteminde öğretmenlerin edilgen kalmaları, öğrencilerin bazı temel becerilerinin gelişmemiş olması, projenin denetiminin eksikliği, öğretmenlerin müdahale etmeleri, olanakların yetersizliği, bürokratik engellerin oluşması ve propaganda yapılmaması gibi alt temaları “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi” uygulamalarında yaşanan sorunlar olarak ifade etmişlerdir.

“Demokrasi kültürünün toplumda yerleşmemiş olması” ve “Kazandırılması amaçlanan becerilerin sürekliliğinin sağlanamaması” alt temaları için öğrencilerin ifadelerinden örnekler sırasıyla şöyledir: [G3 - “Niye değişmiyor, çünkü bir kere demokrasi herkes üstlendiğini özgürce söyleyebiliyor diğerlerinin haklarını kısıtlamadığı sürece. Ama böyle birşey yok aslında, ben demokrasinin işlediğine inanmıyorum ülkemizde ve hani okulda ya da en küçük sınıfta işlediğine inanmıyorum. Güçlü güçsüzü her zaman her yerde ezebilir bence....Yani sadece okulda değil dışarıda da böyle. Özel başka bir kurumda da böyle hastanelerde de böyle, postanede de öyle her yerde böyle yani.”], [G1 – “ Biraz da böyle bir sorun var. Şimdi okulda böyle bize bazı bilgiler öğretiliyor ama bunlar hayatımıza geçirmiyoruz, yani hayata geçirmediikten sonra pek de öğrenmenin bir yararı olmuyor...”]. “Seçim vaatlerinin yerine getirilmemesi” alt teması için öğrencilerin belirtmiş olduğu görüşlerden bazı örnekler ise şu şekildedir: [G3 - ...Muhakkak propaganda olarak birşeyler söyleniyor ama o asla yapılmıyor.”], [G6 - “Demokratik ortam sergilenebiliyor ama çok da hani bir sürü vaat veriliyor başkanlar tarafından ama tam olarak yerine getirildiğini düşünmüyorum ben.”].

“Demokrasi konularına programda yeterince yer verilmemesi”, “Ülkede geçmişte yaşanmış olumsuz olayların tedirgin etmesi” ve “Projenin denetiminin eksikliği” alt temalarına ilişkin öğretmenlerin ifadelerinden birer örnek sırasıyla şöyledir: [G8 - “Yani

eğitimin demokrasi bilincini geliştirici bir etkisi var. Bunu yapması gerekiyor. Fakat gördüğüm kadarıyla bu istenmiyor zaten çok fazla demokrasiyi bilmeleri de buna ağırlık vermeleri de programlarda da yer verilmiyor. Bir Atatürkçülük konuları kaldı elimizde bu konularla idare ediyoruz en azından bu konuda işlenecek olursa. Bu anlamda demokrasi eğitimi çok ciddiye alınan bir şey değil....”], [G11 - “Ailelerin telkinleri var oğlum sen etliye sütlüye karışma, dersine bak veya sen gençsin dalgana bak. Ciddi meseleler ele alınmıyor. Çünkü ciddi meseleleri ele alıp kafasını o konuya yoranlar yıpratılıyor. Ülkemizde geçmişteki olumsuz örnekler de var. İşte sağıyla soluyla gelip darbe duvarına toslayıp yok edilen bir nesil...Politikadan uzaklaşma eskilerin tabiriyle hani sevgenç olmak daha şey makbuldemokratik tepkilerini koyan ve sivil toplum örgütlerine üye olan, oralarda faaliyet gösteren, bu faaliyetlerini belli bir aşamaya getiren insanlar bir takım güçler tarafından bertaraf ediliyor, eziliyor. Öyle olunca da soğuyorlar....”], [G8 - “Bakanlığın denetlememesi de bu işi esasında onların da ciddiye almadığını, bu işin yine Avrupa birliğine uyum sürecinde bir çalışma olduğunu gösteriyor. Şirin gözükmek için yaptığımız çalışmalardan birisi.”]. Bununla birlikte, “Projenin önemsenmemesi” alt teması için öğretmenlerin belirtmiş olduğu görüşlerden bazı örnekler şu şekildedir: [G8 - “Aslında bir sorun yaşanabilmesi için bu işin ciddiye alınması gerekir. Asıl nokta da bu zaten. Bu konu okulun öncelikli konularından değildi. O yüzden seçilen seçildiğiyle kaldı...], [G12 - “Kâğıt üzerinde her şey çok güzel bir biçimde işlenmesi planlanıyor ve işlediği de bir şekilde gösteriliyor. Ama bu sadece bir anlamda kendimizi kandırıyoruz. Oyun oynar gibi yani....”]. “Propaganda yapılmaması” alt teması için öğretmenlerin belirtmiş olduğu görüşlerden bazı örnekler ise şöyledir: [G11 - “Propagandayı pek yapamadık. Uygulamada propaganda yapılması gerekiyor. Ona da uygun şartları önümüzdeki yıllar herhalde sağlarız.”], [G9 - “Propaganda süreci çok kısa oldu. Yani mesela yaptığımız yanlışlardan bir tanesi de o....Yani çocuklara beşer dakika falan verildi. Önemli dersler gitmesin falan diye oysaki propaganda süreci uzun olmalı yani..... Mesela bir 15 gün göstermemiz lazım. Ama çok kısa sürede oldu bir iki günde oldu.”].

3.4. Çözüm Önerileri

Araştırmada yanıtı aranan sorulardan sonuncusu “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”nin okul içi uygulamalarında yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerilerine ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin neler olduğudur. Soruya ilişkin elde edilen bulgular “Çözüm önerileri” ana teması altında Tablo 5’te gösterildiği gibidir.

Tablo 5’te görüldüğü gibi, öğrenciler proje sürecinin öğretmenlerce yönetilmesi, öğrencilere boş zaman sağlanması, seçim süreci ile ilgili bilgilendirilmeleri, fikirlerin

paylaşılmasının sağlanması, isteklerde makul olunması, sınıf temsilcisi seçimlerinin demokratik bir ortamda gerçekleşmesinin sağlanması, okul başkanı ile empati kurulması, sosyal etkinliklerin artırılması, demokrasi kültürünün ailede ve toplumda geliştirilmesi ve öğrencilerin özgüvenlerinin artıracak etkinliklerin düzenlenmesi şeklinde çözüm önerilerinde bulunmuşlardır. Öğretmenlerin ise; demokrasi kavramının anlatılması, demokrasinin ayrı bir ders olarak programlarda yer alması, projenin öneminin öğrencilere ve öğretmenlere kavratılması, proje uygulamalarının denetlenmesinin sağlanması, öğrencilere rehberlik edilmesi, yapılandırmacı yaklaşımın etkili gerçekleştirilmesi, eğitimde sürekliliğin sağlanması ve öğrencilere okul yönetiminde söz hakkı verilmesi yönünde önerilerde buldukları görülmüştür.

Tablo 5. Çözüm Önerileri

Öğrenci temaları	Öğretmen temaları
Proje süreci öğretmenlerce yönetilmeli	Demokrasi kavramı anlatılmalı
Öğrencilere boş zaman sağlanmalı	Demokrasi ayrı bir ders olarak programlarda yer almalı
Öğrenciler seçim süreci ile ilgili bilgilendirilmeli	Projenin önemi öğrencilere ve öğretmenlere kavratılmalı
Fikirlerin paylaşılması sağlanmalı	Proje uygulamalarının denetlenmesi sağlanmalı
Öğrenciler isteklerinde makul olmalı	Öğrencilere rehberlik edilmeli
Sınıf temsilcisi seçimlerinin demokratik bir ortamda gerçekleşmesi sağlanmalı	Yapılandırmacı yaklaşım etkili gerçekleştirilmeli
Okul başkanı ile empati kurulmalı	Eğitimde süreklilik sağlanmalı
Sosyal etkinlikler artırılmalı	Öğrencilere okul yönetiminde söz hakkı verilmeli
Demokrasi kültürü ailede ve toplumda geliştirilmeli	
Öğrencilerin özgüvenlerini arttıracak etkinlikler düzenlenmeli	

“Sınıf temsilcisi seçimlerinin demokratik bir ortamda gerçekleşmesi sağlanmalı” alt teması için öğrencilerden birinin belirtmiş olduğu görüş şu şekildedir: [G7 - “Normal seçimde

pek bir şey olmadı ama yani sınıf temsilcisi seçilirken sizin de dediğiniz gibi biraz daha demokratik bir şekilde olabilirdi. Kim istiyor kim istemiyor ona göre belirlenebilirdi. Ben şahsen hiç istemiyordum hoca beni seçtiği için oldum. Biraz daha demokratik olabilir yani.”]. “Demokrasi kültürü ailede ve toplumda geliştirilmeli” alt teması için öğrencilerin belirtmiş olduğu görüşlerden bazıları ise şöyledir: [G4 - “Ya zaten demokrasi bilinci bence yaşadığın çevre, aile, gittiğin okul yani sonuçta bunlar bir bütün bunlar bir şekilde empoze ediliyor. O yüzden bir kere aileyi değiştiremezsin. O ne kadar uygulattırıyor, bildiğimiz modern Türk ailesi mi onu da bilmiyoruz...”], [G5 - “Ya ailesinde de böyle şeyler yapılmalı işbölümü içinde falan en basitinden oradan başlayarak öyle paylaşımı, yardımlaşmayı falan hoşgörülü davranmayı, fikir alışverişleri falan, orda hani birşeyler olup geldiyse hani zaten onun kişiliğine yerleştiği için daha çabuk adapte olacaktır.”].

“Demokrasi ayrı bir ders olarak programlarda yer almalı”, “Proje uygulamalarının denetlenmesi sağlanmalı” ve “Yapılandırmacı yaklaşım etkili gerçekleştirilmeli” alt temaları için öğretmenlerin ifadelerinden birer örnek sırasıyla şöyledir: [G8 - “Şu an bunun ana bir ders olarak kesinlikle çok ciddi bir şekilde üzerine basıla basıla vurgulana vurgulana işlenmesi gerekiyor biz eğer demokrasiyle yönetiliyorsak ve biz eğer oy kullanıyorsak insanların bunu iyi bilmesi ciddi bilmesi gerekiyor, ayrıntılarını bilmesi gerekiyor... Fakat bu şu ana okullarda işlemiyor. İşlemesi için bunun çok ciddi bir şekilde bir ders olarak matematik gibi miğfer ders olarak olması ve akabinde yapılandırmacı kuramın etkinlikleri var bu etkinliklerin arasına bu dediğiniz faaliyetlerin yerleştirilmesi”], [G13 - “Denetleyici olursa bence bu hoş güzel bir proje. ...Bunun devamlılığı nasıl sağlarız bence buraya değinilmeli. Ne bileyim komisyonlar mı acaba takip etmeli veyahut da başında bunu takip eden öğretmen daha kontrollü mü olmalı? Çünkü başında bunu yapan öğretmenin de bunu önemsemesi gerekiyor. Bu da çok önemli.”], [G9 - “Sınıflarda da belki yeni sistem hani yapılandırmacı yaklaşım diye bir sistem başladı. Onun da belki faydası olacaktır. Bir anlamda çocuk aktif öğrenci aktif. Öğrenci aktif olunca başka alanlarda da aktif olmayı düşünecek, o işte aktif olmayı düşündüğü alanlar da işte demokrasi kültürüyle ilgili o çalışmalar, okul dışında izin verildiği ölçüde dernek faaliyetleri, büyüdüğü zaman sendika ya da başka faaliyetleri siyasi parti faaliyetleri bunu destekleyecek. Yani en azından böyle bir şeyin varlığını bilmeleri bile, tahtada yazılanı yazan, öğretmenin anlattığını not alan, yazılılarda bir şekilde o notları verip geçen, birşey olmadan başka bir varlık olduğunu, insanın başka bir varlık olduğunu göstermesi açısından bile oldukça doğru...”].

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, öğrenciler, öğrencilere rehberlik etme, seçim komisyonunda görev alma, toplantılara başkanlık yapma gibi öğretmen uygulamaları olduğunu belirtirken, öğretmenler ise bunların yanında sınıf temsilcisinin seçimini düzenleme, tarafsız kalma, üst sınıfların alt sınıflara baskısını önleme gibi uygulamalar gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi Yönergesi'ne göre de öğretmenler ve okul idarecileri seçim sürecine rehberlik etme ve denetim sürecini işletme görevini üstlenmektedir. Yine, okulun öğretmenler kurulunca seçilen bir öğretmen, sandık kurulunun oluşturulmasında görevlidir ve öğrencilere rehberlik etmekle yükümlüdür. Sınıf temsilcilerinin seçiminde de her sınıfta, sınıf rehber öğretmenlerinin gözetiminde seçim süreci gerçekleştirilmektedir (MEB, 2010). Bu anlamda, projenin okuldaki uygulamalarında öğretmenlerin yönergeye uygun davrandıkları ve görevlerini yerine getirdikleri söylenebilir. Doğan (2008)'ın yaptığı tez çalışmasında da projenin yürütülmesinde okul yönetiminin görevlendirdiği öğretmenlerin etkin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Norveç ve İngiltere'deki uygulamalarda da sınıf rehber öğretmenlerinin sınıf temsilcilerinin seçiminde etkin rol aldığı ve okulda yaşanan seçim sürecine rehberlik yaptıkları bilinmektedir (Güler, 2006). Ceylan Uyanık (2009)'ın meslek lisesi ve genel lise öğrencileri ve Metin (2006)'in öğretmen ve yöneticilerle yaptığı tez çalışmalarında seçim sürecinde öğretmenlerin öğrencilere baskı uygulamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Her iki tezden elde edilen bu bulgular da öğretmen uygulamalarında öğretmenlerin belirtmiş olduğu “tarafsız olma” alt temasını desteklemektedir.

Araştırmada, öğrenci uygulamalarına yönelik olarak gerek öğrenciler gerekse öğretmenler aday olma, gizli oy kullanma, sandıkta görev alma, sorunları ilgililere iletme, propaganda yapma gibi uygulamalar olduğunu belirtmişlerdir. Proje için hazırlanmış olan yönergeye göre de öğrenciler okul içinde yaşanan seçim sürecinde aday olma, propaganda yapma, sandık kurulunda görev alma, gizli oy kullanma gibi uygulamaları gerçekleştirmelidirler (MEB, 2010). Bu anlamda okulda yaşanan seçim sürecinde öğrencilerin yönergede belirtilen uygulamaları gerçekleştirdikleri söylenebilir. Nitekim yapılan araştırmalarda da projenin okul içi uygulamalarında gerçek bir seçim sürecinin yaşandığı, propaganda çalışmalarının gerçekleştirildiği, temsilcilerin sorunları ilgililere iletmede bir köprü görevi üstlendiği gibi bulgulara ulaşılmıştır (Gömlüksiz, Kan ve Cüro, 2010; Ceylan Uyanık, 2009; Kıncal ve Uygun, 2006).

Araştırmada, kazandırılması gereken beceriler ile ilgili olarak öğrenciler, Cumhuriyetin kazandırdıklarının benimsenmesi, demokrasi anlayışının yerleştirilmesi,

liderlik özelliklerini kazandırma gibi nitelikleri sıralarken, öğretmenler bunlara ek olarak eşitlik, adalet ve insan haklarına saygı anlayışlarını yerleştirme, problem çözme becerisini kazandırma gibi nitelikleri sıralamışlardır. Yapılan birçok araştırmada da, proje kapsamında yapılan uygulamalarla karar alma süreçlerinde etkin, sorumlu ve katılımcı bireylerin yetiştirilmesi, Cumhuriyet ve demokrasinin diğer rejimlerden farkının öğrenilmesi, demokrasiyi yaşayan ve uygulayan bireylerin yetiştirilmesi, farklı düşüncelere saygının geliştirilmesi, seçme, seçilme ve oy kullanma kültürünün kazandırılması, birlikte çalışma ve takım ruhunu geliştirme, eleştirel düşünme, katılımcı olma, sevgi ve hoşgörü gibi becerilerin ve kazanımların kazandırıldığı belirlenmiştir (Gömleksiz, Kan ve Cüro, 2010; Özdemir, 2009; Doğan, 2008; Biçer, 2007; Kıncal ve Uygun, 2006).

Demokrasi yaşayarak öğrenilen bir yaşayış biçimidir (Büyükkaragöz, 1990). Demokratik değerlerin bireylere kazandırılmasında aile, örgün eğitim kurumları ve kitle iletişim araçlarının önemi büyüktür. Özellikle örgün eğitim kurumları demokrasi ile ilgili bilgi, beceri ve tutumların davranışa dönüştürülmesinde doğrudan etkilidir. Bu bağlamda, Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi'nin okulun bu görevini yerine getirmede kullandığı önemli bir araç olduğu yukarıda sayılan beceri ve kazanımlar boyutunda görülebilir. Projede her öğrenci bir seçmen, her sınıf şubesi bir seçim bölgesi, her okul da bir seçim bölgesi olarak tanımlanmakta ve gerçek demokratik yaşamla aynılık ilişkisinin yaşanması için bir mevzuat çerçevesi ele alınmaktadır (Özpolat, 2004). Bu kapsamda da öğrenciler demokrasinin gereklerini gerçek yaşam deneyimleriyle öğrenmektedirler.

Araştırmada, sorunlara yönelik olarak, öğrenciler projenin önemsizliği, zaman yetersizliği, demokrasi anlayışının yerleşmemiş olması, öğretmenlerin müdahale etmeleri, üst sınıfların ilgisizliği gibi sorunları sıralarken, öğretmenler projenin denetim eksikliği, kazandırılması beklenen amaçların kazandırılmaması, demokrasi konularına programda yer verilmemesi, öğrencilerin projeyi kavrayamamaları gibi sorunları sıralamışlardır. Biçer (2007) proje kapsamında hedeflenen beceri, tutum ve kazanımların öğrencilere yeterince kazandırılmamasında, öğretmenlerin ve öğrencilerin proje hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları, öğrencilerin projeye olan ilgisizliği, derslerde verilen demokrasi eğitiminin yetersiz oluşu, okulda öğrenilenler ile çevreden öğrenilenler arasında tutarsızlıkların olması ve okullarda demokrasi kültürü için yeterli ortam ve olanağın sağlanmamış olması gibi nedenlerin etkili olduğunu belirtmiştir. Ceylan Uyanık (2009) ise seçim sonrasında okulda yaşanan heyecanın çabuk sönmesi, yeterli bilgiye sahip olunmadığı için uygulamada bazı sorunların yaşanması gibi unsurlardan söz etmiştir. Kıncal ve Uygun (2006)'un yaptıkları

çalışmada da büyük sınıflardan aday olan öğrencilerin seçilmesi, öğrenci meclisi toplantılarının düzenli yapılamaması, projenin seçim süreci ile sınırlı kalması, öğrencilerin seçim süreci hakkındaki bilgi eksikliği, ÖSS, LGS gibi sınavlar yüzünden projeye gerekli ilginin gösterilememesi, temsilcilerin gerçekleştiremeyecekleri vaatlerde bulunmaları gibi sorunlar belirlenmiştir. Görüldüğü gibi, farklı araştırma bulguları bu çalışmada elde edilen projenin uygulanmasında yaşanan sorunlara yönelik bulguları destekler niteliktedir. Projenin uygulanmasındaki başat sorunlar öğretmen ve öğrencilerin proje hakkındaki bilgi eksikliği ve çeşitli nedenlerle (ÖSS, LGS sınavları, temsilcilerin dikkate alınmaması, seçim sonrası sürecin işlevsizliği) projeye karşı bir ilgi ve istek eksikliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmada, projenin uygulanmasında yaşanan sorunlara yönelik öğrenciler, fikirlerin paylaşılmasını sağlama, öğrencilerin süreç hakkında bilgilendirilmesi, demokrasi kültürünün okulda ve ailede verilmesi gibi öneriler belirtirken, öğretmenler de demokrasi kavramının anlatılması ve programlarda yer alması, projenin önemini öğretmen ve öğrencilere kavratılması gibi çözüm önerileri sunmuşlardır. Biçer (2007)'in öğretmenlerle yapmış olduğu görüşmelere göre projenin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için projenin desteklenmesi ve güçlendirilmesi, okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrencilerin proje hakkında tam olarak bilgilendirilmesi, demokrasi kültürünün topluma yayılması, özellikle kitle iletişim araçlarının bu konuda işe koşulması, ailelerde ve yönetim kademelerinde demokrasinin yaşatılması, öğrencilere seçim sonuçları hakkında dönütlerin verilmesi gibi önlemlerin alınması gerekmektedir. Doğan (2008)'in yaptığı tez çalışması sonucunda da projenin geliştirilmesi için proje ile ilgili bilgilendirmelerin kitle iletişim araçlarıyla, makalelerle ve internet aracılığıyla duyurulması, öğretmenlerin proje ile ilgili hizmetiçi eğitimlerden geçirilmeleri, ders programlarında demokrasi eğitimine daha fazla yer verilmesi hatta ayrı bir ders olarak yer alması, okul meclisi toplantılarının kısa aralıklarla yapılması gibi çözüm önerileri oluşturulmuştur.

Demokrasi; yalnızca okul içinde kazandırılacak bir değer değildir. Ancak; bu değer geliştirilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle okulda gerçekleştirilecek tüm sosyal etkinlikler, öğrencilerin alacakları tüm dersler ve öğretmen ve yöneticilerin sergileyeceği tüm davranışlar öğrencilerde demokrasi kültürünü yerleştirmeye dönük olmalıdır. Bu bağlamda, okullarda uygulanmakta olan “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”nin çeşitli araştırma bulgularına göre yukarıda sayılan öneriler doğrultusunda yeniden düzenlenmesi ve işe vuruk biçime getirilmesi okulun toplumsal değişimi sağlama gücüne büyük katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”ne yönelik gerek öğretmenlerin, gerekse öğrencilerin olumlu düşüncelere sahip olmakla birlikte, proje kapsamında benzer sorunlar yaşadıkları ve bu sorunlara yönelik olarak önerilerinin olduğu belirlenmiştir.

“Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”nin amacı öğretmenler, öğrenciler ve ailelere etkili bir biçimde açıklanması projenin sağlıklı biçimde sürdürülebilmesi açısından son derece önem taşımaktadır. Projenin uygulanması sürecinde öğretmenlerin deneyimli öğretmenler arasından seçilmesinin yanı sıra, öğretmenlerin istekli olmasına, model olma ve yeterli yönlendirmeleri yapabilme konusunda gerekli yeterliliklere sahip olması; projeye yönelik öğrencilerin istekliliklerinin artırılması amacıyla projenin uygulama sürecinde (seçim ve sandık kurulu oluşturma süreci, propaganda süreci, seçim süreci, seçim sonrası süreç) öğrencilere eşit olanaklar sağlanarak rehberlik edilmesi; gerek okul yöneticilerinin gerekse projede görev alanların projeye yönelik olumlu tutumlar sergilemeleri önerilebilir. Bununla birlikte, projeye yönelik uygulamaların denetlenmesi ve sürecin daha aktif bir şekilde sürdürülmesi yönünde gerekli önlemler alınması ve yine, okul yöneticilerinin ve ailelerin projeye yönelik görüşlerinin alınması yerinde olabilir. Tüm bunlarla birlikte, projenin devamlılığının sağlanması ve daha nitelikli sonuçların alınması açısından “demokrasi” dersinin eğitim basamaklarının tümünde öğretim programlarında yer alması uygun olabilir. Son olarak, demokrasi bilincinin toplumda yerleşmesi için, demokratik uygulamaların yalnız okul eğitimi süreci içerisinde değil; günlük yaşamda da gerçekleştirilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Alderson, P. (2000). School students' views on school councils and daily life at school. *Children & Society*, 14, 121-134.
- Biçer, B. (2007). Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi ile öğrencilerde demokrasi kültürü kazanımlarının ortaöğretim öğretmenlerince değerlendirilmesine yönelik bir analiz (Kütahya örneği). *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Büyükkaragöz, S. (1990). *Demokrasi eğitimi*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Ceylan Uyanık, S. (2009). Ortaöğretim kurumlarında demokrasi eğitimi ve okul meclisleri uygulamalarına ilişkin öğrenci görüşleri. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Demirtaş, H. (2008). İnsan hakları ve demokrasi eğitiminin önemi. *Eğitim Dergisi*, 20.
- Doğan, F. (2008). Ankara ili ilköğretim okulları yönetici ve öğretmenlerinin Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi'ne ilişkin görüşleri. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Emir, S. ve Kaya, Z. (2004). Demokrasi eğitimi ve okul meclislerine yönelik öğretmen görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(8), 69-89.
- Genç, S. Z. (2006). Demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin etkililiğinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 43-54.
- Gömlüksiz, M. N., Kan, A. Ü. ve Cüro, E. (2010). İlköğretimde demokrasi eğitimine bir örnek: okul öğrenci meclisleri (Elazığ ili örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 123-146.
- Güler, N. (2006). İlköğretim okullarında okul meclisleri. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 7(74).
- Gülmez, M. (1994). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi: Egemenlik insanındır*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Güven, M. (2008). Okulöncesinde demokrasi eğitimi ve çocuk haklarında eğitim ortamları. H. Deveci (ed.), *Okul öncesinde demokrasi eğitimi ve çocuk hakları* (ss. 93- 118). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Farrel, J. P. (1998). Democracy and education: Who gets to speak and who is listened to?. *Curriculum Inquiry*, 28(1), 1-7.
- Kepenekçi, Y. (2003). Demokratik okul. *Eğitim Araştırmaları*, 3(1), 44-53.
- Kıncal, R. Y. ve Uygun, S. (2006). "Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi" uygulamalarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 31-42.

- Maitles, H. ve Gilrchrist I. (2006). Never too young to learn democracy!: A case study of a democratic approach to learning in a religious and moral education (RME) secondary class in the west of scotland. *Educational Review*, 58(1), 67-85.
- Mcmillan, J. H. (2004). *Educational research: fundemataals for the consumer*. USA: Pearson Education, Inc.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. California: Sage Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı MEB (2010). Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi Yönergesi. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2564_0.html adresinden 02.01.2010 tarihinde edinilmiştir.
- Metin, T. (2006). Kırıkkale il merkezinde görev yapan okul idarecilerinin ve öğretmenlerin Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi'ne bakış açıları. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Miser, R. (1991). Demokrasi eğitimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24 (1), 49-50.
- Oğuzkan, T. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Özdemir, H. (2009). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerine demokrasi kültürü kazandırmada Demokrasi Eğitimi Ve Okul Meclisleri Projesi'nin katkısı (Kütahya ili örneği). *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Özpolat, A. (2004). Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5(50).
- Robson, C. (2002). *Real world research*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Selvi, K. (2008). Dünyada ve Türkiye'de demokrasi eğitimi'nin gelişimi. H. Deveci (ed.), *Okul öncesinde demokrasi eğitimi ve çocuk hakları* (ss. 47-67). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tezgel, R. (2006). *Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri*. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No: 118.
- Yeşil, R. (2002). *Okul ve ailede insan hakları ve demokrasi eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yin, R. Y. (2002). *Case study research: design and methods*. Thousand Oaks: Sage Publication.

Wengraf, T. (2006). *Qualitative research interview*. London: Sage Publications.

